

Boaventura de Sousa: "Si Déu fos activista pels Drets Humans, seria anticapitalista, anticolonialista i antipatriarcal"

Dij, 3/11/2016 per Catalunya Religió

(Glòria Barrete —CR) Construir un relat i una mirada crítica i esperançada sobre la realitat. Aquest és l'objectiu de fons que el [Centre d'Estudis Cristianisme i Justícia](#) persegueix des de fa 35 anys. Moguts pel compromís i el treball "en un món més just i més humà", el centre de la Fundació Lluís Espinal [ha inaugurat aquest dimecres](#) un nou curs acadèmic, i ho ha fet de la mà del sociòleg i referent dels moviments altermundistes, **Boaventura de Sousa Santos**, amb la xerrada 'Si Déu fos un activista pels Drets Humans'.

De Sousa, doctor en sociologia del Dret per la universitat de Yale, i catedràtic actualment de la Universitat de Coimbra, ha parlat de justícia cognitiva i de les epistemologies del sud com a alternatives a la realitat injusta en què vivim i viuen nombrosos sectors de població. Per fer-ho, ha pres com a marc referencial el seu text de fa deu anys i que donava el títol a la sessió inaugural. De Sousa ha iniciat la conversa tenint un record especial per a una jove argentina de setze anys assassinada brutalment fa poques setmanes. "Hi ha morts a totes hores, però hi ha morts que renoven ferides molt profundes", ha expressat.

Retrocessos socials

De Sousa que ha remarcat que "no és teòleg, sinó sociòleg", ha pres com a punt de partida el seu text, un text que articula dos sentiments bàsics dels quals parla el filòsof Espinosa: la por i l'esperança. "Vivim en societats que aparentment han resolt molt problemes però patim una por sistèmica", ha reconegut. Aquesta por, per a de Sousa, "provoca que no es dialogui amb el governants, i crea gent resignada". Per això el sociòleg advoca per rescatar l'esperança, "per poder lluitar contra la resignació".

La societat actual sovint es vanagloria de moltes victòries passades que actualment estan en retrocés. De Sousa ha recordat que la societat pensava que s'havia resolt el problema del treball sense drets laborals, que després de dècades de lluita feminista existiria igualtat de gènere, o que el racisme s'havia vençut. Res més lluny de la realitat. La consolidació del neoliberalisme que provoca un treball sense drets, la violència constant que pateixen les dones arreu dels continents, la mort d'un jove negre al dia per part de la policia, o l'augment de la islamofobia a Europa posen de manifest que aquells èxits que semblaven irreversibles, "encara no ho són".

La crisi de la teologia de l'alliberament

I en aquest panorama social opressor i ferotge, quin paper juga Déu? Per a de

Sousa és important tornar al text de fa deu anys. "Ens obliga a estudiar la qüestió dels Drets Humans". Pensar en un Déu millor que nosaltres "pot ser una manera de salvar la humanitat", ha afirmat. "Tot depèn de saber de quin costat està Déu". Però com un ésser humà pot saber-ho? De Sousa ha aclarit que és una pregunta retòrica.

Els Drets Humans són un concepte modern, "no estan en la narrativa dels indígenes d'Amèrica Llatina, o dels pobles africans colonitzats", per exemple. Però el que veritablement preocupa a de Sousa és l'existència de tanta opressió enfront la necessitat de tant alliberament del món. El sociòleg s'ha remuntat al segle XVII per parlar de continuïtats opressores que ara avui continuen. Al segle XVII de deu a quinze milions d'africans van ser traficats com a esclaus cap a Amèrica. En van morir tres milions al mar. L'any 2015 un milió i mig de persones van travessar el mar Mediterrani camí d'Europa. En van morir tres mil set-cents. "Els cementeri líquid que va ser l'Atlàntic al segle XVII ara ho és el Mediterrani en ple segle XXI". Continuïtats preocupants.

I per què si hi ha tant per alliberar és tan gran la crisi de la teologia de l'alliberament?, ha preguntat de Sousa. El portuguès, coneixedor de la teologia de l'alliberament a través del bisbe brasiler Helder Camera, creu que el poc recolzament que ha rebut aquesta teologia l'ha fet quasi "prohibida" al continent americà. Això ha provocat que el forat deixat sigui omplert "no per un pensament laic, sinó pels neopentecostals", que han substituït la teologia de l'alliberament per la teologia de la prosperitat.

Les epistemologies del sud

"Hi ha necessitat de revisitar la teologia de l'alliberament, un altre món possible, un altre alliberament és necessari", ha afirmat de Sousa. És des d'aquest punt de partida que el sociòleg proposa les epistemologies del sud: "Conèixer, reconèixer i validar els coneixements produïts en les lluites socials pels que resisteixen al patiment sistèmic causat pel capitalisme, el colonialisme i el patriarcat, tres formes de dominació que actuen de la mà". El coneixement de les lluites, ha denunciat, "no arriba mai a les universitats". Només s'ensenya el coneixement dels vencedors, els vençuts no arriben mai a les universitats. El que proposa de Sousa és una altra justícia cognitiva en el món.

De Sousa estableix l'existència d'una línia abismal, "amb un costat del món protegit, amb drets, comoditats... i amb l'altre costat de la línia sense drets, sense protecció, sense lleis". La línia abismal que divideix les exclusions no radicals de les radicals segueix en el nostre món. "Vivim en societats políticament democràtiques, però socialment feixistes". Els Drets Humans, recorda de Sousa, "han estat creat per a les exclusions no abismals".

El sociòleg té clar que si Déu fos un activista dels drets humans "hauria llegit les epistemologies del sud i hauria vist que la línia abismal és una idea interessant". Alhora, segur que Déu aniria a viure allà. "El seu calvari seria viure a la línia abismal, per mirar els dos costats, perquè només qui viu a la línia abismal pot mirar els dos costats", ja que els de l'altre costat de la línia no existeixen, no compten, estan absents.

Sociologia de les absències

Per això part de la sociologia de de Sousa s'anomena sociologia de les absències. "Nosaltres vivim sempre en la nostra societat creant no existències". De Sousa defensa "que Déu miraria la sociologia de les absències per mirar els declarats però no existents". Això, afirma, "seria producte d'una nova metodologia que Déu ens podria ensenyar: l'escolta profunda". Escoltar no es sentir, ha recordat, "és entendre els silencis, entendre la història, entendre les injustícies en un moment donat, comprendre el que no es veu i el que no es diu". Aquest Déu hauria d'estar molt atent a la sociologia de les absències i d'alguna manera la revelació tindria una primera fase: "les presències de les absències. Revelar al món tots aquests éssers humans que són declarats com a no existents".

Aquest Déu fronterer tindria una segona tasca per a de Sousa: "Al mirar aquestes absències, miraria unes presències, un coneixement, una gent que està allà, una dignitat, unes narratives de vida". Quan mirem aquest costat de la línia sorgeix una altra revelació: la que de Sousa anomena de les emergències. És quan es comença a veure que el que anomenem víctimes són gent amb dignitat, amb esperança de vida. "Són cossos que el sociòleg de les absències analitzaria com a cossos desplaçats, racialitzats, forçats, sexualitzats i com a cossos morts". Són aquests cossos "el que significa l'exclusió abismal del nostre temps".

Anar a les causes

I si Déu fos sociòleg? "Seria un bon sociòleg que no aniria com nosaltres als símptomes, sinó que aniria a les causes". Analitzaria per què aquest patiment, per què aquesta exclusió. "Segur que aniria a veure que no són només els pobres de la teologia de l'alliberament dels anys seixanta, sinó tots els exclosos del capitalisme, del colonialisme, del racisme i del sexisme". De Sousa ha afirmat convençut que si Déu fos activista pels Drets Humans, "seria anticapitalista, anticolonialista i antipatriarcal, i aniria a veure en què mesura les religions han participat en els modes d'opressió".

De Sousa ha conclòs la seva exposició incidint en la importància d'aquestes dues escoltes profundes, "la de les absències i la de les emergències". "Potser les epistemologies del sud", ha afirmat, "serien una manera interessant de Déu per considerar una nova generació de drets humans que anés més enllà, i potser molta gent creuria que si Déu és així, val la pena creure que Ell existeix".